

ابعاد کاربردی، اجرایی و عملی فقه گردشگری/ جایگاه گردشگری در قرآن کریم

طی نشست تخصصی با حضور اعضای کمیته علمی همایش بین المللی "فقه گردشگری"، ابعاد کاربردی، اجرایی و عملی فقه گردشگری بررسی و تبیین شد.

طی نشست تخصصی با حضور اعضای کمیته علمی همایش بین المللی "فقه گردشگری"، ابعاد کاربردی، اجرایی و عملی فقه گردشگری بررسی و تبیین شد.

به گزارش ایسنا، منطقه آذربایجان شرقی، دبیر اجرایی همایش بین المللی فقه گردشگری در این نشست تخصصی اظهار کرد: اولین هدف از برگزاری این همایش، بررسی و واکاوی ابعاد مختلف فقهی و حقوقی مسائل گردشگری است که بتواند راهکارهای صحیح عملی و اجرایی برای رفع موانع موجود در حوزه گردشگری اسلامی ارائه دهد. وی افزود: متأسفانه گردشگری اسلامی در کشور ما آنگونه که باید از جایگاه اصلی خود برخوردار نیست؛ در این همایش حوزه و دانشگاه بررسی های دقیق علمی را به کار می گیرند تا جایگاه گردشگری اسلامی در کشور را مشخص کرده و بتوانیم طبق مبانی شرعی و قانونی، مسیر و فرایند گردشگری اسلامی و حلال را در کشور تسهیل کنیم.

تبیین ابعاد و مسائل اجرایی همایش و جایگاه گردشگری در آموزه های دینی
حجت الاسلام رحیم قربانی بیان کرد: دانشگاه تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، دانشگاه علم و فرهنگ تهران و دانشگاه هنرهای اسلامی تبریز در راستای برگزاری این همایش با جامعة المصطفی همکاری کرده و باعث شدند کمیته علمی همایش کاملاً تخصصی و مطالعه شده تعریف و تشکیل شود.

دبیر اجرایی همایش با تأکید بر این که امید است این همایش شروعی برای همکاری های بزرگتر تخصصی میان رشته ای بین حوزه و دانشگاه شود، افزود: موسسات مردم نهاد و مطالعاتی خارج از استان نیز از قم و تهران این همایش را همراهی می کنند.

وی با بیان این که همایش تحت عنوان "همایش بین المللی فقه گردشگری" توسط جامعة المصطفی العالمية واحد تبریز برگزار می شود، گفت: اجلاسیه اصلی طی ۴ و ۵ اردیبهشت ماه سال ۹۸ برگزار خواهد شد.

وی ادامه داد: یکی از پیش سمنارهای همایش نیز تحت عنوان "اجلاس تبیین ابعاد کاربردی اجرایی و تخصصی فقه گردشگری" در ۳۰ آبان ماه سال جاری با حضور پروفیسور جعفری، دکتر مبلغی (رییس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس با موضوع تبیین فلسفه فقه گردشگری)، دکتر پاک آیین (معاون روابط بین الملل دفتر حفظ و نشر آثار مقام رهبری با موضوع گردشگری از نگاه مقام معظم رهبری)، دکتر ارزانی (مشاور عالی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با موضوع نقش گردشگری اسلامی در توسعه تمدن اسلامی) و با حضور دو میهمان خارجی به صورت ویدئو کنفرانس "نئول اسکات" (نویسنده کتاب دایرة المعارف گردشگری در جهان اسلامی) و متین کزاک از اساتید تراز اول گردشگری ترکیه برگزار می شود.

حجت الاسلام قربانی در این رابطه افزود: این پیش سمنار برای تبیین جایگاه فقه گردشگری بوده و مقدمه ای برای برگزاری نشست اصلی است. دومین پیش سمنار نیز در بهمن ماه سال جاری برگزار خواهد شد که جزئیات آن متعاقباً اعلام می شود.

وی با بیان این که پنج مرکز بین المللی جامعة المصطفی نیز در تولید محتوا، داوری، چاپ و نشر مربوط به آثار همایش همکاری می کنند، گفت: کالج اسلامی انگلستان، مؤسسه مطالعات اسلامی مسکو، کالج اسلامی صدرا اندونزی، مرکز پژوهش های دهلی نو، مؤسسه عالی حکمت و همچنین پژوهشگاه بین المللی المصطفی، مراکز بین المللی جامعة المصطفی است که در همایش بین المللی فقه گردشگری، مشارکت علمی دارند.

معاون پژوهش جامعة المصطفی العالمية واحد تبریز ضمن قدردانی از مشارکت های مادی و معنوی نهادهای مختلف در برگزاری این همایش بین المللی، افزود: جامعة المصطفی العالمية واحد تبریز در خصوص مباحث مادی همایش، مصوبه درون سازمانی دارد اما علی رغم پیگیری های متعدد طی شش ماه گذشته، تاکنون هیچ مصوبه استانی غیر از همکاری شهرداری کلانشهر تبریز در این رابطه لحاظ نشده است.

وی بر اهمیت حمایت مادی و معنوی از برگزاری این همایش بین المللی تأکید کرد و گفت: همایش فقه گردشگری یک همایش بین المللی بوده و در راستای ارتقای جایگاه کشورمان در حوزه گردشگری اسلامی قدم مهمی است؛ اگر همت استانی در این راستا نباشد این همایش در حد یک فعالیت علمی بین حوزه و دانشگاه و شاید فقط در حد یک نشست تخصصی درون سازمانی باقی خواهد ماند و آثار و برکات علمی و صنفی آن بر ساختار اجرایی گردشگری ظاهر نخواهد شد.

وی ادامه داد: از سازمان های حمایت کننده چون اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، میراث فرهنگی و گردشگری و نهادهای دیگر قدردانیم اما جای خالی کمک مالی استانداری و ستاد تبریز ۲۰۱۸ در این همایش بسیار احساس می شود.

دبیر اجرایی همایش با بیان این که محورهای این همایش بعد از هفت ماه مطالعه میدانی تعیین شده است، افزود: محور اول همایش در مورد "ماهیت شناسی و مبانی فقه گردشگری" است چرا که اگر مفهوم شناسی، اصطلاح شناسی و ماهیت شناسی، تاریخچه، مبانی نظری، نظریات و فرضیات یک بحث مشخص نشود به سرانجام علمی و کاربردی مشخصی منتهی نخواهد شد.

وی با تاکید بر این که محور دوم همایش نیز در رابطه با بحث «جایگاه گردشگری در آموزه های دینی» است که یک پایه آن منابع معرفتی اسلام مثل قرآن و روایات می باشد، خاطرنشان کرد: باید محققان و پژوهشگران در این رابطه آموزه های اسلامی را بازخوانی و استخراج کرده و سپس تبیین شود که دیدگاه اسلام در مورد اجزا و جزئیات گردشگری چیست؟

تا ابتدای سوره هود برابر با ۱۴۷۵ آیه وجود دارد که ۲۰۰ آیه از این آیات (دقیقا یک پنجم) به طور صریح یا ضمنی با مباحث و مسائل گردشگری مرتبط می باشد

حجت الاسلام قربانی با بیان این که تا ابتدای سوره هود برابر با ۱۴۷۵ آیه وجود دارد که ۲۰۰ آیه از این آیات (دقیقا یک پنجم) به طور صریح یا ضمنی با مباحث و مسائل گردشگری مرتبط می باشد، گفت: این نکات باید توسط متخصصان دین پژوه و اهل خبره حوزه گردشگری بررسی شود و همچنین ابواب فقهی و روایات مرتبط با حوزه گردشگری باید توسط محققان و پژوهشگران شرکت کننده در همایش مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد.

وی در ادامه تاکید کرد: جزئیات محورها در سایت همایش موجود بوده و علاقه مندان می توانند در محورهای مشخص شده به تالیف آثار بپردازند و در این همایش شرکت کنند که فرآیند ارسال آثار و جزئیات آن در سایت مندرج است. وی افزود: موضوع محور چهارم همایش «فقه گردشگری، شهر اسلامی و حقوق گردشگران» است. این که ساختار شهر اسلامی چگونه باید باشد چرا که از نظر منابع اسلامی ساختار شهر اسلامی یک سری احکام و آداب دارد. این همایش فرصتی است تا رابطه بین شهر با نگاه اسلامی (نه تئوری شهر غربی) با گردشگری بررسی شود. تاریخ شهر اسلامی و روند شکل گیری آن و انطباق و مغایرت شهر با آموزه های دینی از جمله مباحثی است که در این محور توسط محققان و اساتید مورد کنکاش و دقت قرار می گیرد.

وی در این رابطه ادامه داد: در محور چهارم همایش بررسی می شود که جایگاه گردشگری از نظر مبانی فقهی با متون دینی و رویکرد اسلامی چیست و فاصله شهرهایی چون تبریز با آرمان شهر اسلامی در چه چیزهایی است؟ به ویژه شهر از منظر قرآن و مؤلفه های اسلامی شهر برای تحقق گردشگری اسلامی و مذهبی (حلال) یکی از مهم ترین زمینه های مطالعاتی این محور علمی است.

دبیر اجرایی همایش افزود: در این محور، متخصصان و محققان الزامات علمی و اجرایی، حقوقی، مبانی فقهی و حتی بحث های نظری فلسفی و عرفانی و اخلاقی را استخراج کرده و شهر را از منظر منابع دینی مورد بررسی قرار می دهند.

وی در ادامه به برخی سنت های حسنه در شهرها اشاره کرد و گفت: در خانه های قدیمی همواره یک پله یا سکوی کوچکی جلوی خانه قرار می گرفت که در فرهنگ عمومی معماری اسلامی به آن پیرنشین می گویند؛ این سکو بدین جهت تعبیه می شد تا مسافر یا عابری که از کوچه می گذرد قدری استراحت کرده و صاحب خانه نیز با شنیدن صدای فرد، از وی پذیرایی می کرده است. این موضوع به نوعی تکریم شهروندی بوده و از جمله سنت های حسنه اسلامی است و امروزه متأسفانه از ساختار معماری و شهر اسلامی حذف شده است. این محور از همایش فرصتی برای پژوهشگران حوزه معماری و شهرسازی است تا این ابعاد را بررسی و الزامات مربوط به گردشگری را تألیف و تدوین کنند. وی در خصوص محور ششم همایش نیز گفت: این محور تحت عنوان "تبریز و الگوی شهر مطلوب اسلامی" است. در این محور ظرفیت های این کلان شهر به عنوان پایتخت گردشگری اسلامی برای تحقق ابعاد گردشگری اسلامی مورد بررسی قرار می گیرد.

حجت الاسلام قربانی با بیان این که متأسفانه در تبریز ۲۰۱۸ با نگاه توریسم اروپایی شهر تبریز را برای گردشگران فراهم کردند در حالی که تبریز به واسطه تاریخ، فرهنگ و اسلامی بودنش شهرت یافته و غالب گردشگران برای دیدن این آثار به شهر تبریز می آیند، گفت: از اواخر قرن ششم و به ویژه در قرن هفتم هجری با استقرار علامه حلی در شهر سلطانیه به عنوان وزیر علمی و مشاور عالی (فقیه عالی رتبه) سلطان محمد خدابنده، شهر تبریز به عنوان مرکز فعالیت های علمی دولت ایلخانی قرار گرفت. مباحث اعظم غازان خان "خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی" بزرگترین آکادمی علمی تحت عنوان "ربیع رشیدی" را شکل داد و سپس بزرگترین سیستم قضایی دنیا در مسجد ظهیریه "سید حمزه کنونی" شکل گرفت.

وی متذکر شد: در محور ششم همایش بررسی می شود که توسعه تبریز در رابطه با جذب گردشگر چقدر هدفمند بوده است؟

وی در پایان بر اهمیت ورود به حوزه گردشگری اسلامی تاکید کرد و گفت: قرن ۲۱، قرن اقتصاد با ثبات است و این ثبات در قالب گردشگری با رویکرد گردشگری اسلامی، گردشگری مذهبی و گردشگری حلال حالا با هر تعبیری که بخواهیم بیان کنیم می تواند محقق شود و باید متولیان امر بتوانند بسترهای این نوع گردشگری را فراهم کنند. با قدردانی از حمایت های امام جمعه محترم تبریز از "همایش بین المللی فقه گردشگری" اظهار کرد: ایشان به عنوان یک پدر معنوی مدیران ارشد استان را گرد هم جمع کرده و این جریان را به راه انداختند، در حالی که سال گذشته به دلایلی که به سیستم مدیریت تبریز ۲۰۱۸ مربوط بود از برگزاری این همایش ناامید شده بودیم.

تبیین ابعاد و ماهیت گردشگری اسلامی و گردشگری مذهبی
یکی از اعضای کمیته علمی همایش نیز در این نشست تخصصی با بیان این که گردشگری دومین صنعت جهان بعد از صنعت نفت است و انتظار می رود در سال ۲۰۲۰ به صنعت اول جهان تبدیل شود، گفت: با توجه به اینکه صنعت گردشگری با هیچ چیزی جایگزین پذیر نیست به طور مقطعی هم ممکن نیست خللی به این صنعت وارد شود؛ بنابراین، هرگونه سرمایه گذاری در حوزه گردشگری بخصوص گردشگری مذهبی و حلال دستاوردهای اقتصادی فراوانی به طور مستمر خواهد داشت.

رحیم حیدری، استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه تبریز افزود: فقدان زیرساخت ها و همچنین عدم

انطباق قوانین داخلی کشورهای اسلامی با قوانین بین المللی از مهمترین دلایلی است که کشورهای مسلمان به عنوان مقاصد گردشگری شناخته نمی شوند.

وی خاطرنشان کرد: امید است همایش هایی که در کشورهای اسلامی برگزار می شود این تطابق را نتیجه بدهد و به افزایش ورود گردشگران خارجی منجر شود؛ همایش بین المللی فقه گردشگری نیز به عنوان اولین همایش در شمال غرب کشور برگزار می شود که انتظار می رود نتایج خوبی داشته باشد.

حیدری با بیان این که متأسفانه ایران به علت مسایل فقهی و امنیتی جزو کشورهایی است که سخت ویزا می دهد، افزود: اگر این قضیه به شکل علمی و طبق قوانین فقهی و اسلامی بررسی شود، بخش عمده ای از دغدغه های قانونی و فقهی حل گشته و سهم ورود گردشگران نیز افزایش خواهد یافت.

وی با تأکید بر این که بخش عمده گردشگرانی که وارد ایران می شوند برای گردشگری فرهنگی و تاریخی است، افزود: امید است اینگونه کنفرانس ها شفاف سازی کرده و ایران را به عنوان یک مقصد امن برای گردشگری حلال معرفی کند.

"ایران" در دنیا بالاترین نرخ اختلاف تصویر از مقصد گردشگری را دارد

وی با بیان این که "ایران" در دنیا بالاترین نرخ اختلاف تصویر از مقصد گردشگری را دارد، گفت: بخش عمده توریست های خارجی که وارد ایران می شوند اذعان می کنند تصویری که قبل از ورود به ایران داشته اند بسیار متفاوت تر از بعد آن بود (یعنی دیدگاهشان مثبت شده است) و این مسئله اهمیت توجه به ابعاد فرهنگی و اسلامی را مضاعف می کند.

عضو کمیته علمی همایش بین المللی فقه گردشگری افزود: این کنفرانس باعث می شود تصویر مثبت تری از ایران به توریست های خارجی ارائه شود.

وی با تأکید بر این که ایران باید از طریق کانال گردشگری اسلامی و حلال به حوزه گردشگری ورود پیدا کند، افزود: چرا که بافت جامعه ایران مذهبی بوده بخش عمده زیساختهای فرهنگی اجتماعی و قانونی گردشگری مذهبی و حلال در ایران وجود دارد و این نوع گردشگری نه تنها مورد تأیید و تأکید حاکمیت است بلکه مورد تأیید و مطالبه مردم نیز هست و مردم انتظار دارند که گردشگران خارجی الزامات فرهنگی و مذهبی ایرانی را مراعات کنند.

حیدری با بیان این که به غیر از حاکمیت، خود مردم نیز در رابطه با کتناکت مسایل مذهبی با گردشگری دغدغه دارند، گفت: جامعه ایرانی آگاهی شفافی از تبعات مثبت و اقتصادی گردشگری ندارد و طبق نظر متخصصان، گردشگری و صنایع دستی مزیت نسبی ما در حوزه اقتصاد پایا است.

وی با تأکید بر این که ۵۳ درصد توریست های کنونی از طریق توریست های قبلی با یک مکان آشنا می شوند، افزود: کمک به ایجاد تصویری مثبت از ایران در ذهن گردشگران، ۵۳ درصد بازاریابی می کند.

وی با اشاره به این که پیشنهاد تأسیس اتحادیه جهانی گردشگری اسلامی را داده ایم، گفت: در سال ۲۰۱۲ پیشنهاد اولیه در رابطه با تأسیس اتحادیه جهانی گردشگری اسلامی و حلال داده شده تا از طریق همین اتحادیه ساماندهی شود.

وی با بیان این که هرچند در مالزی یک مرکز گردشگری اسلامی وجود دارد اما حوزه فعالیت هایش ملی است نه بین المللی، گفت: اگر تا انتهای سال ۲۰۱۸ پروپوزالی که در این رابطه تألیف شده در سازمان جهانی گردشگری سازمان ملل متحد واقع در مادرید ارایه شود احتمال تأسیس اتحادیه و استقرار دبیرخانه آن در تبریز وجود دارد.

این استاد دانشگاه با بیان این که امید است از برند تبریز ۲۰۱۸ استفاده کاربردی شده و تأسیس اتحادیه جهانی گردشگری را در پی داشته باشد تا تبریز هم از برکات گردشگری اسلامی بهره مند شود، افزود: از سال ۲۰۱۴ این موضوع را پیگیری می کنیم و کلیه سازمان های ذی ربط اطلاع دارند اما متأسفانه تاکنون هیچ اتفاقی به شکل عملی در این رابطه رخ نداده است ولی به امید خدا ریاست محترم جامعة المصطفی (دبیر علمی همایش فقه گردشگری) و معاون پژوهش این واحد (دبیر اجرایی همایش) مجدانه پیگیری این قضیه هستند تا این امر به سرانجام برسد و جای قدردانی از این مجموعه فاخر علمی و بین المللی است.

وی در ادامه بر اهمیت تأسیس اتحادیه و انجمن ملی گردشگری اسلامی نیز تأکید کرد و افزود: انجمن گردشگری ایران و انجمن گردشگری اکوتوریسم در کشور فعالیت دارد اما انجمن گردشگری اسلامی وجود ندارد که جای خالی آن به شدت احساس می شود و امید است یکی از خروجی های همایش فقه گردشگری تأسیس اتحادیه جهانی و انجمن ملی گردشگری اسلامی باشد که پیشنهاد آنرا نیز معاون محترم پژوهشی جامعة المصطفی داده و پیگیری آن هستند.

وی در ادامه با تأکید بر این که "گردشگری" یک علم و رشته ی آکادمیک است، افزود: در تبریز ۲۰۱۸ جای خالی متخصصان این حوزه بسیار احساس می شد. چگونه ممکن است تصمیم گیران و سیاست گذاران این امر تخصص نداشته ولی نظر تخصصی ارائه بدهند؟

حیدری در ادامه تأکید کرد: جای آمیدواری و خوشوقتی است که در همایش بین المللی فقه گردشگری از متخصصان امر استفاده شده است.

وی با بیان اینکه میزان گردشگران ورودی به ایران (دارای ملیتی غیرایرانی) برابر با پنج و نیم الی شش میلیون گردشگر است، گفت: ۸۲ درصد این میزان از کشورهای منطقه است.

وی در این خصوص ادامه داد: متأسفانه این گردشگران آنگونه که باید اثر اقتصادی ندارند و حتی بسیاری از گردشگران نیز برای کار به ایران می آیند. اگر بخواهیم ورودی واقعی گردشگر خارجی که دارای اثر اقتصادی است را بررسی کنیم معادل ۵۰۰ هزار نفر خواهد بود.

وی با اشاره به ظرفیت های کشور در حوزه گردشگری گفت: ایران از نظر جاذبه های فرهنگی و تاریخی جزو ۱۰ کشور اول جهان، از نظر تنوع جغرافیایی جزو پنج کشور اول جهان و از نظر جاذبه های صنایع دستی جزو سه کشور اول جهان است و با این اوصاف اگر بگوییم فاصله جایگاه بالفعل با جایگاه بالقوه سال های نوری است، اغراق نکرده ایم.

عضو کمیته علمی همایش در پایان خاطرنشان کرد: "گردشگری اسلامی" اولین و آخرین برگ برنده ی ایران در ورود به بازارهای جهانی است و ایران تنها کشور با برند گردشگری حلال است چرا که در سایر کشورهای اسلامی، محصولات غیرحلال نیز ارائه می شود.

تبیین ابعاد فقهی و حقوقی همایش فقه گردشگری

یک عضو دیگر کمیته علمی همایش نیز در این نشست تخصصی با بیان این که اهمیت گردشگری هم با توجه به آیات قرآنی و روایات و همچنین با توجه به آثاری که در اقتصاد امروز دنیا دارد، مشخص می شود، افزود: کشور ما ظرفیت های فراوانی در حوزه جاذبه های توریستی دارد اما آنگونه که باید نتوانسته ایم از این ظرفیت ها استفاده کنیم و در مقابل، کشورهایی که پتانسیل های کمتری دارند توانسته اند با رفع موانع و ایجاد زیرساخت های لازم، بیشترین درآمد را (حتی بیشتر از درآمد نفتی ما) از حوزه گردشگری کسب کنند.

حجت الاسلام رضا الهامی، استادیار دانشکده الهیات و علوم اسلامی دانشگاه تبریز با اشاره به نقش توسعه گردشگری در کاهش بیکاری، افزود: بیکاری و کمبود اشتغال از جمله مشکلات جامعه ماست که اگر بتوانیم موانع موجود در مسیر گردشگری را تسهیل کنیم، بخشی از مشکلات جامعه در حوزه بیکاری و اشتغال مرتفع خواهد شد. وی با اشاره به عدم استفاده از پتانسیل های گردشگری کشور و وابستگی اقتصاد به نفت، گفت: دشمن در چنین شرایطی با تحریم، ایجاد موانع اقتصادی و فشار کشور را تهدید می کند که امید است با همایش های کاربردی چون "همایش بین المللی فقه گردشگری" بتوانیم موانع توسعه گردشگری را مرتفع کرده و از ظرفیت های گردشگری استفاده کنیم.

در قرآن کریم به وفور در مورد گردشگری و مسافرت توصیه شده است

وی با بیان این که در قرآن کریم به وفور در مورد گردشگری و مسافرت توصیه شده است و آیات قرآنی در این رابطه به سه بخش تقسیم می شوند، گفت: دسته اول در مذمت ترک جهانگردی است که در آیات ۴۴ سوره فاطر و ۴۶ سوره حج بدان اشاره شده و خداوند متعال فرموده که سیر و سفر را با بصیرت و هدفدار انجام دهید. حجت الاسلام الهامی افزود: دسته دوم مربوط به آیاتی است که در رابطه با سیر و سفر "فرمان" می دهد، چنانچه خداوند متعال بشریت را در سوره ۱۳۷ آل عمران، ۱۱ انعام و ۱۰۹ سوره یوسف، به سیر و سفر امر کرده است. وی متذکر شد: دسته سوم آیاتی است که قصه ی بزرگان و پیامبران را در مورد سیر و سفر بیان می کند، همانند قصه مهاجرت حضرت ابراهیم، موسی، یوسف، حضرت خضر و ذوالقرنین. تمامی این آیات نشان دهنده ی آن است که اسلام به این موضوع اهمیت داده و از سوی دیگر احکام اسلامی و مقررات حقوقی تابع احکام در این رابطه داریم که البته با بررسیهای جدید توسط محققان و اساتید در موضوع محورهای علمی این همایش ضوابط و قوانین شفاف و قوی می تواند برای تسهیل امر گردشگری تدوین کرد.

وی در ادامه با بیان این که گاهی در رابطه با گردشگران خارجی نقص و ابهام در قوانین وجود دارد که باید برطرف شود، تاکید کرد: گاهی نیز از باب قاعده "اهم و مهم" نیاز است که برای برخی از محدودیت ها در این رابطه، تبصره هایی لحاظ شود که جای بررسی و مطالع دقیق علمی دارد.

عضو کمیته علمی همایش در ادامه به جای خالی برخی مقررات در حوزه حقوق خصوصی و عمومی گردشگران اشاره کرد و افزود: باید این موضوعات بررسی شده و قوانین تدوین شود تا گردشگران از حقوق خود مطلع شوند. وی تاکید کرد: همایش بین المللی "فقه گردشگری" فرصت مغتنمی است تا در زمینه های مختلف از محققان و پژوهشگران دانشگاه و حوزه، زوایای مختلف حقوق گردشگری و مسایل فقهی آن بررسی کرده و در همایش ارایه دهند تا مراجع تصمیم گیری از نتایج آن استفاده های کاربردی بکنند؛ به ویژه محور چهارم و پنجم همایش زمینه مناسبی برای مطالعات و پژوهش های لازم برای بهبود وضعیت علمی و حقوقی گردشگری و گردشگران فراهم کرده است.